

KULTURARVSTEMAER BESKRIVELSE OG STATUS

Indholdsfortegnelse

Side	Emne
3	Indledning
5	Kulturarvsarealer
7	Kulturmiljøer
9	Industriminder
11	Fredede bygninger
14	Bevaringsværdige bygninger
18	Stilblade
21	Fredede fortidsminder
23	Fredede områder
25	Sten- og jorddiger
27	Kirkeomgivelser
29	Provst Exner fredninger
31	Landskabskarakterområder

Forsidebilleder: fra Nyord, Vordingborg og Præstø

Indledning

Kommunerne er de største varetagere af kulturarven i Danmark. Kulturarven kan indgå som strategisk element i den fysiske planlægning og kulturarven er en resurse, der kan medvirke positivt til at fremme mere bosætning, erhvervsudvikling og turisme - men især identitet og det miljø man lever i og de vilkår man lever under.

Kulturarven består af mange forskellige bygninger og miljøer. En lille pigstensbelagt baggård med tidligere industribygninger og lave beboelsesbygninger er en form for kulturarv i byerne. Nogen gange er alle elementer bevaret og anvendt til andre formål, mens man stadig kan se den oprindelige anvendelse i dem. Andre gange har bygningerne fået lov at forfalde, beboelsesbygningerne har fået moderne vinduer og tage, og pigstensbelægningen er nødtørftigt asfalteret, så der bliver plads til bilerne. Dermed er fortællingen blevet sløret, identiteten forandret og kulturmiljøets værdi væsentlig forringet.

På landet rives overflødige bygninger ned med stor fart. Der er på landsplan 8.500 heltidslandbrug tilbage. Disse ejer store dele af den danske landbrugsjord. Der står 57.000 landbrugsejendomme fordelt over hele Danmark tomme. Hver ejendom består af som regel af mere end en bygning. Tomme bygninger forfalder hurtigt, og dermed bliver argumenterne for at rive dem ned forstærket. Den kulturarv og identitet, som mange danskere stadig bærer med sig fra deres forfædre og deres egen opvækst, står dermed til at forsvinde.

Det er med stor sandsynlighed ikke alle disse tomme bygninger, der rummer en kulturarv - men samlet i helheder på den enkelte egn eller i det enkelte sogn gør mange af dem. Ligesom en bys samlede historiske bygningsmasse rummer disse helheder også en fælles kulturarv.

Når vi skal sikre kulturarven skal vi ikke kun kigge på de virkelig smukke bygninger eller kulturmiljøer - vi skal i lige så høj grad kigge på fortællingen.

Eksempelvis ændrer hele elnettet sig i øjeblikket. For ikke ret mange år siden blev elektriciteten bragt til hver husstand via luftledninger. Der var opstillet transformatorårne rundt omkring i byer, landsbyer og i det åbne land. Nogle af dem var gulkalkede murstenstårne med røde tegltage. De er næsten alle sammen forsvundet nu. Elkablerne er lagt i jorden og transformatorstationerne har mistet deres funktion, og forsvinder i stor stil. Men de er et lille - og måske ikke særlig kønt - minde om hvordan alle ejendomme blev forsynet med det helt nye og fantastiske elektricitet i begyndelsen af det 20. århundrede.

Måske er det de tomme landbrugsbygningers tur næste gang - eller er denne udvikling allerede i fuld gang. Hvad skal vi bevare - hvad indeholder de største værdier, den vigtigste fortælling. Hvis vi bare forsøger at bevare alt, så bliver værdien af det bevarede forringet. Vi skal vælge med omhu, og så bruge resurser på det som virkelig betyder noget.

Hvad betyder kulturarven?

Realdania undersøgte i 2015 sammen med Incentive værdien af bygningsarven - altså om den værdi den byggede kulturarv bidrager med i forbindelse med salgspriser, turisme, omsætning og ansatte inden for byggeri.

Undersøgelsen viste at den byggede kulturarv giver højere salgspriser - både for de bevaringsværdige huse og for boliger i øvrigt i områder med bevaringsværdige bygninger, flere turister besøger steder med bevaringsværdig kulturarv - og det giver ekstra omsætning for erhvervslivet. Bevaringsværdigt byggeri betyder også flere ansatte i håndværkserhvervene.

Indledning

En afledt effekt af flere ansatte i håndværksfagene betyder at unge håndværkere også lærer de gamle håndværksteknikker, og i fremtiden vil være i stand til at arbejde med den byggede kulturarv.

CO2 udledning og økonomi

Rambøll udarbejdede i oktober 2020 en analyse af CO2 udledning og totaløkonomi i nybyggeri og i renoveringsbyggeri. Analyse omhandler ikke kun renovering af bevaringsværdigt byggeri, men renovering af alle bygninger. Konklusionen på rapporten er at både for så vidt angår CO2 og totaløkonomi, så er der en fordel ved at renovere.

Kulturarven som identitet

Kulturarven findes både i byen og på landet. Bevaringsværdierne omfatter både enkeltelementer og helheder - fra ydmyge spor til storslåede kulturmiljøer - der viser menneskets virksomhed fra forhistorisk tid til nutiden. Alle dele af menneskets virksomhed, som fx kan være kulturmiljøer - boliger, offentlige institutioner, virksomheder, landbrugsbygninger, vejstrukturer, nye bosættelser, udbygningsmønster, placeringer i landskabet, landskabet i sig selv.

Hvordan sikrer vi kulturarven?

Kulturarven skal sikres gennem den fysiske planlægning. Det kan eksempelvis gøres ved at udvikle en målrettet strategi for kulturarven, ved at indarbejde de kulturhistoriske elementer i kommuneplanen og udarbejde raffinerede lokalplaner, der sikrer bevaring og styrer udviklingen af et område eller en del af et område. Hver gang, der planlægges for et område, bør områdets kulturhistorie inddrages.

Kommunens kompetence

Det er Vordingborg Kommune, der gennem kommuneplanlægning og lokalplanlægning kan sikre kulturmiljøer, kirkeomgivelser, kommunale industriminder, bevaringsværdige bygninger og landskaberne. Kommuneplan og lokalplan er midler der har retsvirkning. Vordingborg Kommune har også mulighed for at lave kulturarvskortlægninger, arkitekturkortlægninger og stilblade, som dels kan anvendes i forbindelse med planlægningen og som kan støtte den daglige sagsbehandling.

Redskaber

De redskaber, der anvendes i forbindelse med arbejdet med kulturarv er:

- SAVE registrering (bevaringsværdige bygninger) -og genbesøg
- KIP registrering (kulturmiljøer) -og genbesøg
- Bevarende lokalplaner - som indeholder en kompetencenorm (speciel paragraf)
- § 14 forbud - og efterfølgende bevarende lokalplan
- § 12 - planloven (kommunalbestyrelsen skal virke for kommuneplanens gennemførelse)
- Starte en fredningssag

I det følgende gennemgås de enkelte kulturhistoriske delelementer, og status, muligheder og handling beskrives.

Kulturarvsarealer

Beskrivelse

Et kulturarvsareal er et kulturhistorisk og arkæologisk interesseområde med skjulte fortidsminder. Der er udpeget 1348 kulturarvsarealer i Danmark, i alt 823.55 km², svarende til 1,9 % af landets areal. Der er udpeget xx kulturarvsarealer i Vordingborg Kommune. Kulturarvsarealer kan være af national og regional betydning, og er en indikator for, at der er væsentlige fortidsminder i et aktuelt område. Kulturarvsarealer er ikke i sig selv fredede, men kan indeholde fredede fortidsminder.

Et kulturarvsareal kan omfatte spor af menneskelig aktivitet i forhistorie og middelalder. Det kan være:

- Spor af huse, landsbyer og byer
- Grave og gravpladser
- Ofre, offermoser og depoter
- Kulthuse og kirker
- Palisader og forsvarsanlæg
- Værksteder og produktionsanlæg
- Veje og broer m.m.

Kulturarvsarealer er arealer af særlig interesse, fordi der med en stor sandsynlighed kan findes en stor tæthed af arkæologiske lokaliteter i områderne. Arkæologiske undersøgelser forud for anlægs- og jordarbejder er omkostningskrævende for bygherren og fjerner desuden uerstattelig kulturarv. Derfor har Kulturstyrelsen sammen med de arkæologiske museer udpeget en række interesseområder, der skal skabe større hensyntagen til kulturarven i den fysiske planlægning. Kulturarvsarealerne er ikke fredede, men der kan ikke opnås tilskud fra Kulturstyrelsen til en arkæologisk undersøgelse inden for et kulturarvsareal.

Status

Områderne fremgår ikke af Vordingborg Kommunes Kulturarvsafsnit eller af Vordingborg Kommuneplan. Der mangler viden om hvad de enkelte områder dækker og hvorfor de er udpegede.

Muligheder

Kulturarvsarealerne bør indgå, når der planlægges for nye arealanvendelser. Arealerne er registreret af Slots- og Kulturstyrelsen og har en påtegning om rådighedsindskrænkning. Påtegningen betyder at da der er stor sandsynlighed for at finde fortidsminder, når man graver i jorden, skal man være ekstra opmærksom. Det betyder også at al udgravning betales af bygherre.

Handling

Områderne bør fremgå af Vordingborg Kommunes Kulturarvsafsnit, så de kan anvendes i planlægningen.

Kulturarvsarealer

Kortet viser det udpegede kulturarvsarealer i Vordingborg Kommune.

Kulturmiljø

Beskrivelse

Et kulturmiljø er et geografisk afgrænset område, som ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling.

Et kulturmiljø består således af en helhed i form af dels et sted (fx et byrum eller et landskab), dels noget fysisk (fx bygninger, arkitektur, anlæg, infrastruktur, fysiske rester eller spor), dels noget kulturhistorisk (fx en hændelse, en epoke, større generelle tendenser, erhvervsformer eller en samfundsmæssig udvikling, der har væsentlig betydning i lokalområdet). Tilsammen udgør elementerne en fortælling, som beskriver en samfundsmæssig udvikling, der giver stedet og omgivelserne identitet og sjæl.

I Vordingborg er der udpeget 70 kulturmiljøer. Kulturmiljøerne omfatter bl.a. landsbyer, herregårde, husmandsudstykningsområder, sommerhusområder, erhvervsområder, industribygninger, sanatorium, forsvarsværker og havne. Der er ikke udpeget ret mange kulturmiljøer i købstæderne, og der er ikke udpeget ret mange kulturmiljøer for landbrugsrelaterede anlæg i det åbne land udover nogle herregårde.

Arkitektskolen i Aarhus har i 2016 udarbejdet en screening af alle kulturmiljøer i Vordingborg Kommune. Screeningen er lavet i forbindelse med at Vordingborg var kulturarvskommune på dette tidspunkt. Rapporten indeholder en vurdering af det enkelte kulturmiljøs udviklingspotentiale i forhold til kulturhistorie, arkitektur, integritet, kulturformidling, erhverv, bosætning og turisme.

Status

Områderne indgår i Vordingborg Kommunes Kulturarvsafsnit og Vordingborg Kommuneplan. Beskrivelserne af det enkelte kulturmiljø er meget kort, og indeholder ikke mulighed for at anvende kulturmiljøbeskrivelserne som redskab i planlægningen eller den daglige sagsbehandling. Beskrivelserne mangler alle en bærende bevaringsværdi - altså hvad er grundlaget for netop denne udpegning og hvad skal man passe på og bevare / underbygge i forbindelse med planlægning og sagsbehandling.

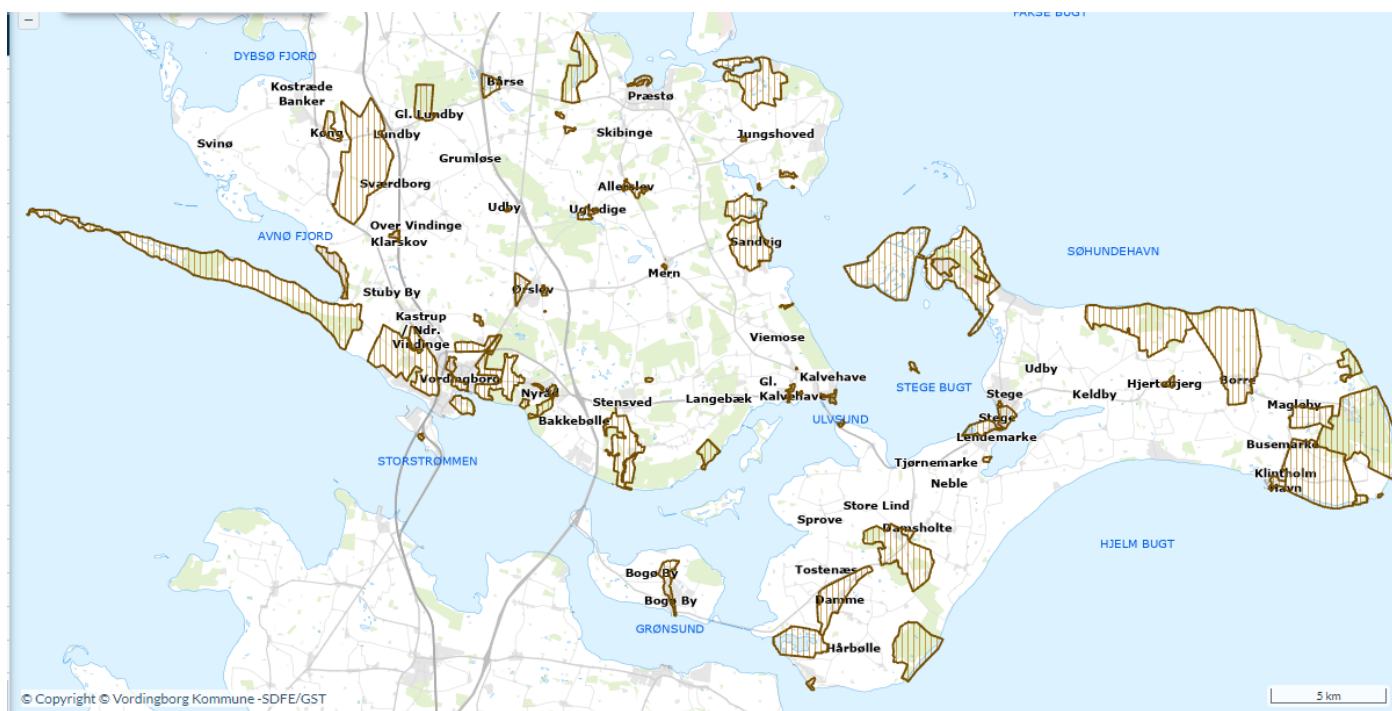
Muligheder

Kulturmiljøerne bevares bedst gennem planlægning. Dels indeholder Kommuneplanen retningslinjer om kulturmiljøer og dels kan man gennem lokalplanlægning sikre kulturmiljøerne.

Handling

Områderne bør gennemgås og beskrivelserne udvides. Bærende bevaringsværdier bør fremgå af beskrivelserne.

Kulturmiljø

Kortet viser det udpegede kulturmiljøer i Vordingborg Kommune

Industriminder

Beskrivelse

Industriminder er kulturmiljøer, der viser den industrielle udvikling der har været i et område. Det kan være cikorieproduktioner, der i årene omkring 2. verdenskrig producerede kaffeerstatning (RICH's). Det kan være industri der er relateret til landbruget - fx møller og kornsiloer - eller virksomheder, der naturligt placerede sig ved jernbanestationer.

I Vordingborg Kommune er der særligt tale om virksomheder der relaterer sig til sukkerproduktion fra sukkerroer - altså Sukkerfabrikken i Stege; Damme saftstation og saftstationen i Mern. Sukkerfabrikken i Stege er udpeget som regionalt industriminde. Den er også en kommunal del af industriminderne sammen med saftstationerne.

Status

Der er på nuværende tidspunkt ikke udpeget eller beskrevet kommunale industriminder i Vordingborg Kommune. Det er vigtigt at få disse udpeget og beskrevet før de forsvinder, og vi derfor ikke vil kunne fortælle historien eller navnlig vise den frem, hvis de alle forsvinder.

Muligheder

Industriminder beskrives på samme måde som kulturmiljøer. Hvor et kulturmiljø sædvanligvis er geografisk afgrænset og samlet på et sted, kan industriminder der "hører sammen" godt være spredt over flere forskellige lokaliteter.

Handling

Industriminderne bør registreres og beskrives. Bærende bevaringsværdier bør fremgå af beskrivelserne.

Industriminder

Kortet viser sukkerfabrik og saftstationer i Vordingborg Kommune

Fredede bygninger

Beskrivelse

En bygning fredes gennem bygningsfredningsloven. Det er udelukkende bygningen, der er fredet medmindre andet er oplyst i fredningsdokumentet. Anlæg med tilknytning til en fredet bygning kan godt medtages i fredningen - fx et haveanlæg som er originalt og fra samme periode. Bygningen er fredet både udvendigt - facader, tag, vinduer, skorstene, materialevalg og farver. Bygningen er også fredet indvendigt - fx ruminddeling, paneler, døre, trapper. Det er Slots- og Kulturstyrelsen der er myndighed i forhold til fredede bygninger.

Bygninger, der er fredede, er omfattet af Lov om fredede og bevaringsværdige bygninger.

Status

Fredede bygninger fremgår af Slots- og Kulturstyrelsens database "Fredede og bevaringsværdige bygninger.

I 2015 / 2016 gennemførte Slots- og Kulturstyrelsen en fredningsgennemgang af samtlige fredede bygninger i Danmark - herunder også de fredede bygninger i Vordingborg.

Muligheder

Det er Slots- og Kulturstyrelsen der er myndighed på de fredede bygninger. Der er mulighed for at få tilskud til vedligeholdelse af de fredede bygninger, og denne ordning administreres og betales af Slots- og Kulturstyrelsen.

Handling

Det er vigtigt at være opmærksom på de fredede bygninger i forbindelse med planlægning eller projekter tæt på dem. Nogle bygninger kan have et tilknyttet udendørs anlæg, som også er fredet.

Fredede bygninger

Eksempler på fredede bygninger:

- Bogø Mølle
- Bogø Møllegård

Fredede områder

FREDNINGSVÆRDIER

SNERTINGE

VORDINGBORG KOMMUNE

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I hovedbygningens ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til den arkitektoniske fremtræden, som den kommer til udtryk i bygningens historicistiske formsprog og udsøgte detaljering, herunder det karakteristiske tårn, de svungne gavle, savsnitsfriserne, hovedgesimsens konsoller og de ældre vinduer. Hertil kommer den generelle materialeholdning. I hovedbygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de bevarede dele af den oprindelige planløsning, til havestuens og spisestuens ældre materialeholdning og detaljering samt til de oprindelige døre. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

I beboelses- og avslængerne ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til længernes placering og formsprog samt generelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ved fremtidige istandsættelsesarbejder anbefales det at anvende materialer som i højere grad passer til hovedbygningens oprindelige arkitektur, formsprog og detaljering.

Bevaringsværdige bygninger

Beskrivelse

Bevaringsværdige bygninger, er bygninger med særlige arkitektoniske eller kulturhistoriske kvaliteter af regional eller lokal betydning. Ansvar for udpegning af bevaringsværdige bygninger ligger hos kommunerne. Ved udpegningen kan man bruge SAVE registrering.

Ifølge bygningsfredningslovens § 17 er en bygning først bevaringsværdig, når den er optaget i kommuneplanen eller i en bevarende lokalplan. En udpegning af en bygning som bevaringsværdig omhandler alene bygningens ydre.

Bevaringsværdige bygninger udgør tit rygraden i mange kulturmiljøer, og skal derfor ses i sammenhæng med kulturmiljøet. Ved afgørelser kan kulturmiljøets bærende bevaringsværdi derfor også inddrages i forhold til den enkelte bygning.

I princippet kan kommunen udpege bevaringsværdige bygninger i kommuneplanen eller i en bevarende lokalplan uden forudgående undersøgelse eller ved at bruge andre vurderingsmetoder. I Vordingborg Kommune er udpegninger af bevaringsværdige bygninger sket på grundlag af en SAVE-registrering, der har været det dominerende metodiske grundlag for vurdering af bevaringsværdien siden ca. 1990. En del af udpegningerne i Vordingborg Kommune er fra 1996, en del er fra 2006 og en del er nyere / helt nye udpegninger.

Status

Vordingborg Kommune er stadig i gang med at registrere bevaringsværdige bygninger i bl.a. tidligere Langebæk Kommune. Nye registreringer bliver indarbejdet i kommuneplanen hvert fjerde år. En del af de eksisterende registreringer indeholder ingen beskrivelser, og det er derfor vanskeligt at vurdere hvad en given værdi dækker over. De fleste tidligere beskrivelser indeholder ikke en bærende bevaringsværdi, som er nødvendig i forbindelse med vurderinger af ansøgninger om ændringer eller nedrivning.

Muligheder

Der er på nuværende tidspunkt registreret i alt 4.483 bevaringsværdige bygninger i Vordingborg Kommune. Dette tal omfatter bygninger med høj bevaringsværdi (SAVE 1-3) og bygninger med bevaringsværdi SAVE 4. Der mangler beskrivelser af bygninger i det meste af tidligere Langebæk Kommune. Disse bliver løbende lavet som frivilligt arbejde af en sammenslutning af Bevaringsforeningerne og efterfølgende kvalitetssikret af Plan og Klima. Den frivillige registrering foretages af personer med viden om bygningsarv - fx arkitekter. Registreringerne kvalitetssikres efterfølgende af Plan og Klima i samarbejdet med museet. I forbindelse med almindelig sagsbehandling i forhold til bygninger eller anlæg, som kunne have en bevaringsværdi, vurderer Plan og Klima om en bygning bør SAVE registreres forud for sagsbehandling eller om en eksisterende SAVE registrering bør opdateres. Hvis det vurderes at der bør laves en SAVE registrering bliver denne udarbejdet af Plan og Klima.

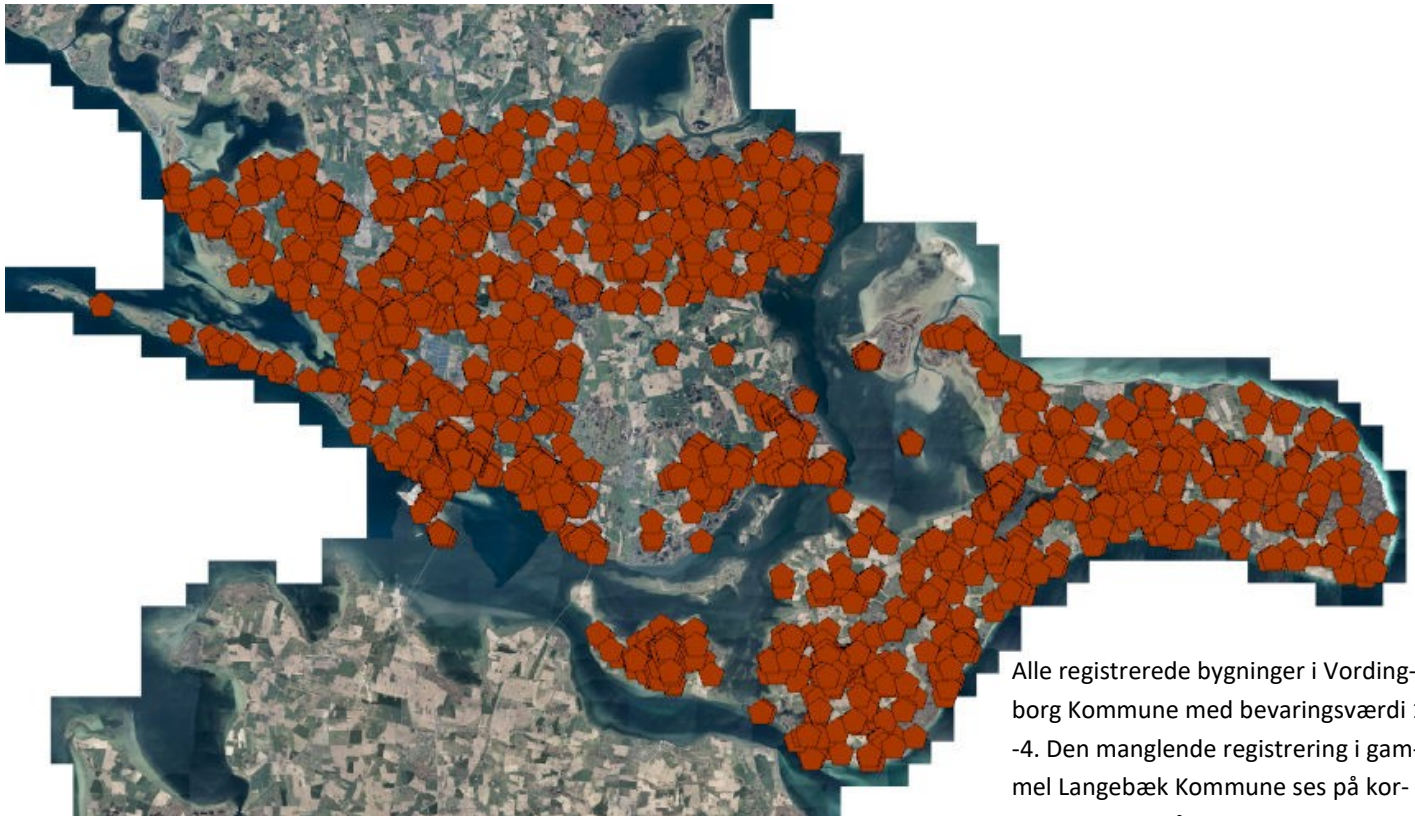
Bevaringsværdige bygninger

Handling

Når der modtages ansøgninger om ændringer eller nedrivninger af bevaringsværdige bygninger foretages en besigtigelse og en gennemgang af beskrivelser, kulturarvsatlas, eventuel beskrivelse af et kulturmiljø, som omfatter bygningen og eventuelt andre skrevne kilder. Som en del af sagsbehandlingen foretages en opdatering af den aktuelle SAVE registrering. Bygningens vedligeholdelsesstand spiller også en rolle i forbindelse med dette arbejde. Dette arbejde skal vurdere om grundlaget for at bevare den pågældende bygning er ændret siden sidste registrering.

Arbejdet danner også grundlag for den efterfølgende sagsbehandling i forhold til at fremlægge sagen til politisk behandling. Til den politiske behandling fremlægges den opdaterede SAVE registrering og beskrivelse af det kulturmiljø bygningen indgår i. I de tilfælde hvor der er tale om en solitært beliggende ejendom i det åbne land beskrives eventuelt den miljømæssige sammenhæng som bygningen indgår i - fx en bygning, der indgår i et bevaringsværdigt gårdanlæg.

Bevaringsværdige bygninger

Alle registrerede bygninger i Vordingborg Kommune med bevaringsværdi 1-4. Den manglende registrering i gammel Langebæk Kommune ses på kortet som et område uden registrerede bygninger. Den østlige del af gammel Langebæk Kommune er gennemgået, og dette arbejde fortsætter med hjælp fra Bevaringsforeningerne.

Bevaringsværdige bygninger på Bogø. Her vises bevaringsværdierne med forskellig farver:

Turkis	SAVE 1
Grøn	SAVE 2
Gul	SAVE 3
Rød	SAVE 4

Bevaringsværdige bygninger

SAVE registrering består af følgende emner

Arkitektonisk vurdering

- Bygningens proportioner, facaderytme, den arkitektoniske bearbejdningsgrad og på samspillet mellem form, materialevirkning og funktion

Kulturhistorisk vurdering

- Bygningen er en del af den lokale byggeskik, repræsentant for en særlig stilperiode, udtryk for særlig håndværksmæssig formåen og bygningens sjældenhed

Miljømæssig vurdering

- Bygningens betydning for de tilstødende bygninger og for helheden eller anlægget, bygningens placering og tilpasning til landskabet, husrækken, gadebilledet eller det miljø, den er en del af

Originalitets vurdering

- Bygningens oprindelige udtryk er bevaret

Tilstandsvurdering

- Bygningens vedligehold, herunder korrekt vedligehold og de almene, byggetekniske forhold – kort sagt om bygningen virker sund

Bevaringsmæssig vurdering - her foregår den samlede vurdering af bygningen og den bærende bevaringsværdi beskrives

- De ovennævnte fem vurderingsparametre sammenfattes til sidst i en fælles bevaringsværdi. Vurderingen af bevaringsværdien bygger på det samlede indtryk af bygningens kvalitet og tilstand. Bevaringsværdien skal opfattes som en sammenfattende, konkret vurdering af de ovenstående delvurderinger. Der foretages her en afvejning af, hvilke forhold der vejer tungest og derfor bør tillægges størst vægt i den samlede bevaringsvurdering og i forbindelse med sagsbehandlingen
- Hver af vurderingen tildeles et tal fra 1-9, hvor 1 er højeste værdi

Stilblade

Beskrivelse

Stilblade beskriver de stilarter, der i forskellige perioder har præget byggeriet af boliger og sommerhuse.

Stilbladene gennemgår de typiske kendetegn for hver stilart og giver forslag til, hvordan disse kendetegn kan bevares og forstærkes. Som et supplement til stilbladene, er specielt lavet anbefalinger til vedligeholdelse og fornyelse af vinduer, energioptimering, samt til bevaring af de mange smukke gårde og haver, vores kommune gemmer på.

Stilbladene er tænkt som inspiration til borgere, der ønsker at sætte deres hus i stand—både hvis der er en lokalplan og hvis der ikke er. Stilbladene tjener også som input, når der lokalplanlægges, og når administrationen sagsbehandler byggeansøgninger.

Det eksisterende antal stilblade kan suppleres, hvis der viser sig et behov for dette, som det fx skete i forbindelse med udarbejdelse af den bevarende lokalplan for Ulvshale området.

Status

Der er pt udarbejdet 13 stilblade. Stilbladene er udarbejdet af Vordingborg Kommune med afsæt i bygninger beliggende i kommunen. Behov for udarbejdelse af flere stilblade vil blive vurderet, når det opstår.

Muligheder

Der er ikke nogen formelle retsregler forbundet med stilbladene - udover når der er henvist til dem i en lokalplans bestemmelser. Mulighederne ligger i at bruge stilbladene som inspirationsmateriale, og som basis for lokalplanlægning.

Handling

Udarbejdelse af stilblad for landbrugets driftsbygninger.

De eksisterende 13 stilblade

Efterkrigstid ca. 1950-1980'erne

Funkis ca. 1930-1940'erne

Bedre byggeskik ca. 1940-1940'erne

Nationalromantik ca. 1890-1920'erne

Historicisme 1850-1910'erne

Klassicisme 1760-1870'erne

Bindingsværk

Energioptimering

Vinduer

Gårde og haver

Historicismen på landet 1850-1915

Byggeskik på landet 1750-1870

Sommerhuse på Ulvshale

Stilblade for købstadens bevaringsværdige bygninger

Stilbladene beskriver de arkitektoniske stilarter, der i forskellige perioder har præget byggeriet i de tre købstæder i Vordingborg Kommune, Stege, Præstø og Vordingborg.

Stilbladene gennemgår de typiske kendetegn for hver stilart og giver forslag til, hvordan disse kendetegn kan bevares og forstærkes. Stilbladene er suppleret med anbefalinger til vedligeholdelse og fornyelse af vinduer, energioptimering samt til bevaring af de mange smukke gårde og haver, vores købstæder gemmer på.

De enkelte huse har deres eget særpræg, deres egen historie, som ikke altid følger den generelle arkitekturhistoriske udvikling. Stilbladene er derfor tænkt til inspiration og vejledning for den enkelte ejer snarere end som præcise anvisninger. Det er således kommunens håb, at stilbladene kan medvirke til at åbne ejernes øjne for den ofte spændende historie, husene gemmer på.

Samtidig vil stilbladene blive anvendt som værktøj ved kommunens sagsbehandling af byggesager på bevaringsværdige bygninger.

Fredede fortidsminder

Beskrivelse

Beskyttede fortidsminder er levn og monumenter fra tidligere tider, som vi arbejder for at bevare og sikre. De fleste ved, at hvis man vil opleve noget om fortiden, så skal man gå på museum. Men de arkæologiske fund på museerne fortæller ikke alt. Det danske landskab er fyldt med fortællinger om oldtidens mennesker. Her har de jaget i stenalderen, brændt skoven af for at dyrke marker, da de blev bønder, og siden handlet, skabt veje og infrastruktur og forsvaret sig mod hinanden ved at befæste deres landsbyer. Det danske landskab rummer spor efter det hele, men det kan være nødvendigt med lidt hjælp for at se og opleve dem.

Sporene efter Danmarks første indbyggere er meget sjældne. Der findes arkæologiske udgravninger af bopladser, som er over 12.000 år gamle. Men de mest berømte er nok vores køkkenmøddinger, som især kendes fra Limfjorden. Nogenlunde samtidig levede et lille jægersamfund i den anden ende af det nuværende Danmark ved Nivå. På det tidspunkt fandtes her en stor fjord på hvis bred, der er fundet mange spor efter jægerne bopladser. Jægerne har jaget i skovene inde i landet og fisket i fjorden og på Øresund. I jernalderen passede de fredelige bønder deres marker og husdyr og levede et enkelt liv i pagt med årstiderne – troede vi. Mange nye fund viser, at der har hersket masser af ufred i hele jernalderens mere end 1000-årige periode fra århundrederne inden år 0, og til vikingetiden begynder omkring år 800.

Sporene fra fortiden er sikret som fredede fortidsminder. Til et fredet fortidsminde er desuden knyttet en beskyttelseslinje fra fortidsmindets kant og 300 meter ud i landskabet.

Status

De fortidsminder, der er kendte er vist på kort, ligesom beskyttelseslinjerne også fremgår. Der er stadig mange fortidsminder som ikke er "opdaget" endnu. Når et fortidsminde registreres vil det straks blive beskyttet.

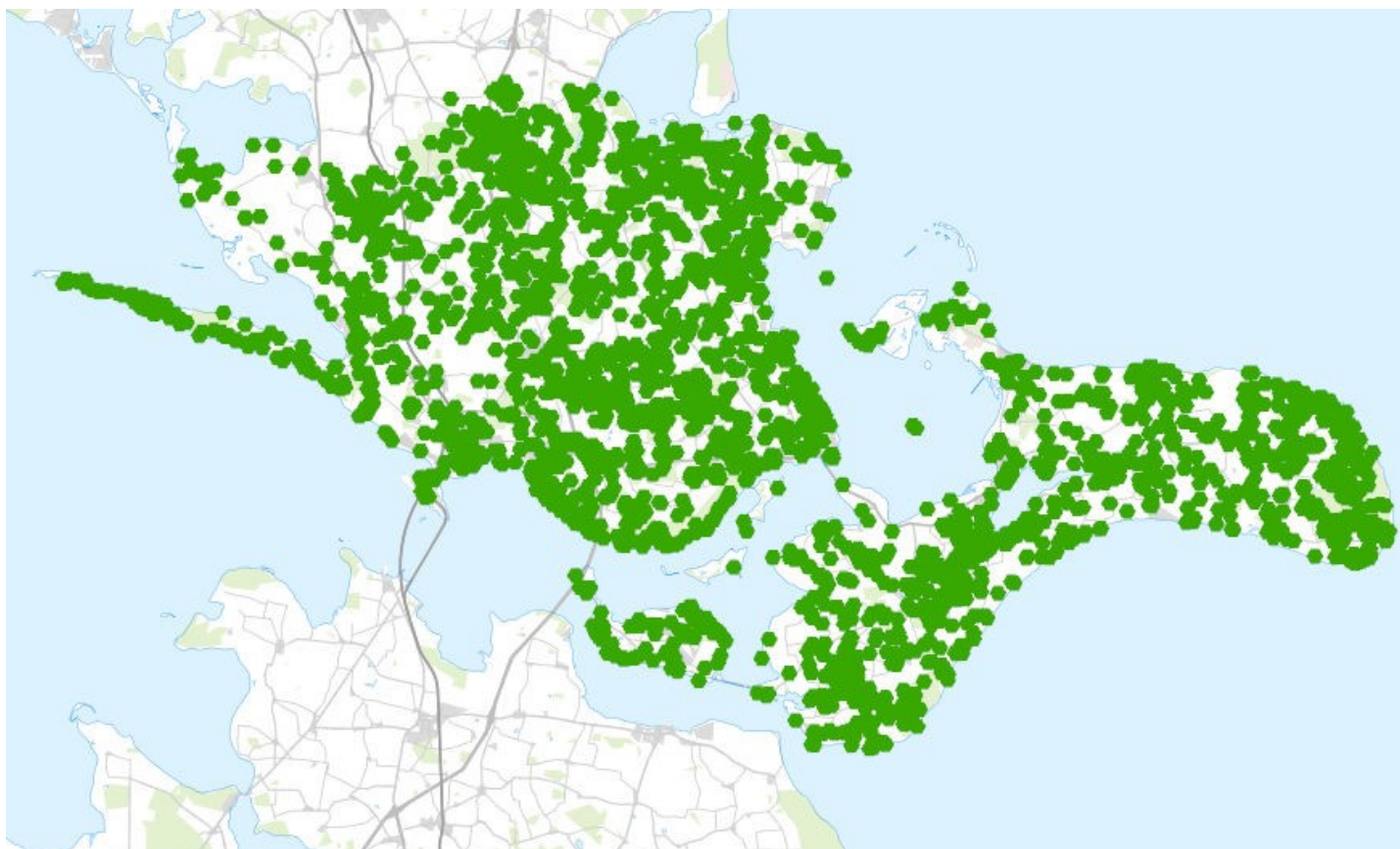
Muligheder

De fredede fortidsminder hører under Slots- og Kulturstyrelsen. Beskyttelseslinjen kan Vordingborg Kommune dispensere fra. Med planlovsændringen af 28.12.2023 kan der i forbindelse med lokalplanlægningen gives dispensation for beskyttelseslinjen til den anvendelse og de byggerier, som lokalplanen giver mulighed for.

Handling

Der er ikke behov for handlinger i forhold til de fredede fortidsminder.

Fredede fortidsminder

Kortet viser fredede fortidsminder i Vordingborg Kommune

Fredede områder

Beskrivelse

Fredning af et stykke natur er en effektiv måde at beskytte dyr, planter, kulturspor og landskab på. Desuden kan en fredning være med til at sikre folk adgang til det fredede område.

Siden Naturfredningsloven trådte i kraft i 1917, har fredninger været et centralt værktøj i naturbeskyttelsen. I dag findes bestemmelserne om fredning i naturbeskyttelsesloven.

Fredninger er det ældste og mest vidtgående instrument til beskyttelse af flora og fauna, landskaber, kulturspor, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier, og i dag er cirka fem procent af Danmarks landareal fredet.

Fredninger bliver gennemført til at varetage alle de formål, som naturbeskyttelsesloven indeholder. Det vil sige beskyttelse af landskab, dyr og planter og deres levesteder, kulturhistorie, naturhistorie og undervisningsmæssige værdier, ligesom en fredning kan fastsætte bestemmelser om forbedring og genopretning af naturen. Endvidere kan fredninger regulere folks adgang til at færdes i naturen.

Der er en del områder, der er fredet på baggrund af kulturlandskabet - altså menneskets bearbejdning af landskabet. Det kan fx være et herregårdslandskab. Når et landskab er bearbejdet af mennesker, så hører det også til under kulturhistorien. Derfor har denne slags fredninger også betydning for kulturarven. De områder, der er fredet på baggrund af naturværdier, indeholder også kulturværdier, men måske ikke helt i samme grad.

Status

Natur- og landskabsfredninger foretages af Miljøstyrelsen, og ansvaret for dem ligger også hos Miljøstyrelsen. Der fredes løbende nye områder. Vordingborg Kommune kan alene eller sammen med andre udarbejde forslag til fredninger.

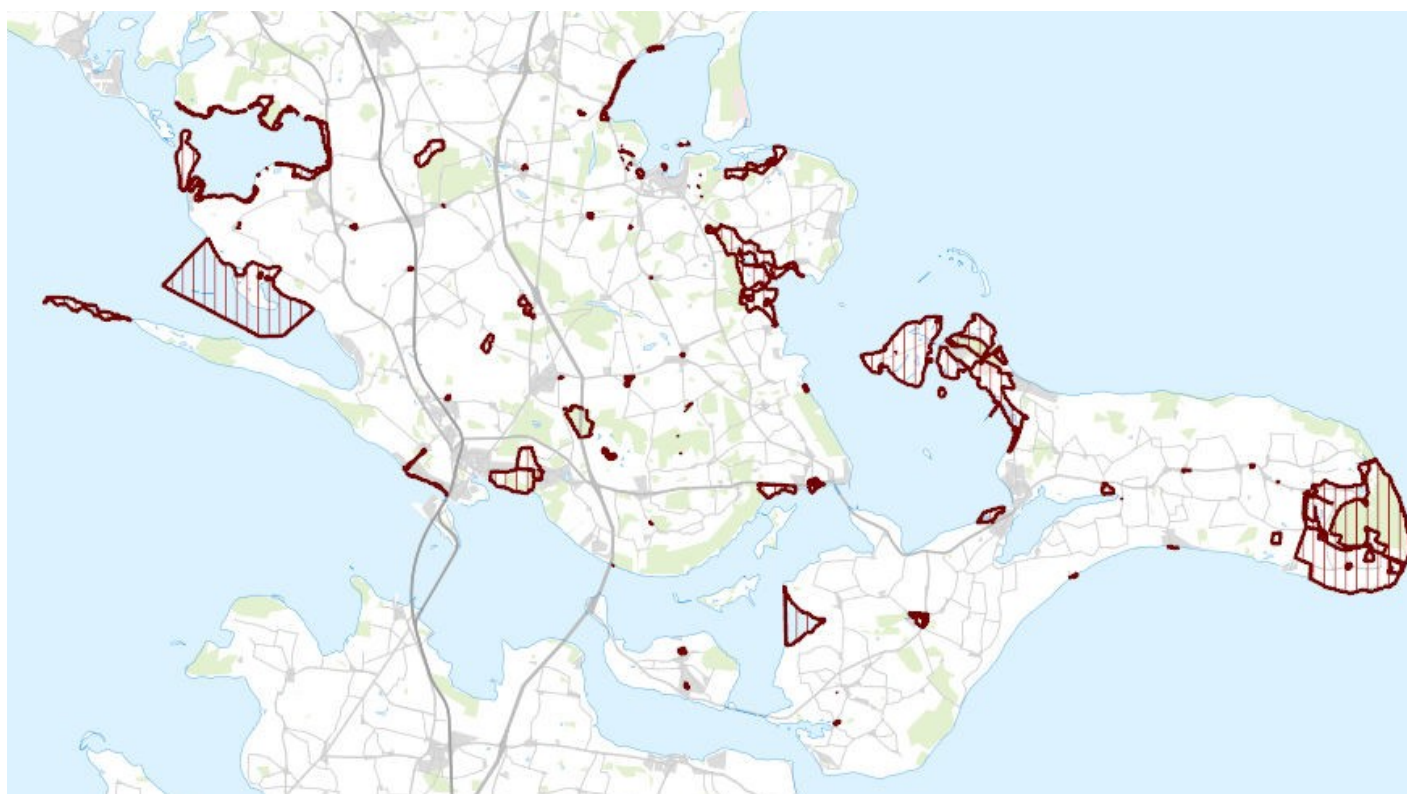
Muligheder

De fredede områder hører under Fredningsnævnet. Det betyder, at der godt kan ændres på en fredning eller at et fredet område kan bruges til et givent formål, men det er fredningsnævnet, der skal give tilladelse.

Handling

Der er ikke behov for handlinger i forhold til de fredede områder.

Fredede områder

Kortet viser de fredede områder i Vordingborg Kommune

Beskyttede sten- og jorddiger

Beskrivelse

Sten- og jorddiger fortæller om historien i landskabet gennem 2000 år. Det er historien om Danmarks inddeling i sogne, landsby- og herregårdsejerlav, om driften i marken, om beskæftigelse og ejerforhold. Digerne er vigtige levesteder for planter og dyr, og har en visuel betydning for oplevelsen af landskabet.

Kulturhistorisk værdi: digerne giver kulturhistoriske oplysninger om ældre tiders hegning og markering af skel og ejendom i landskabet.

Biologisk værdi: digerne har stor biologiske betydning for dyr og planter liv og spredning i jordbrugslandskabet.

Landskabelig værdi: digerne har en visuel værdi som struktur i landskabet.

Status

I 1980'erne anslog man at 70 % af alle danske diger var blevet sløjfet eller ødelagt. For at vende udviklingen blev ny lovgivning om beskyttelse af sten- og jorddiger vedtaget.

De tilbageværende diger blev betragtet som en truet naturtype og den første lovgivning om beskyttelse af diger bliver indført i naturfredningsloven. Baggrunden for den ny lovgivning var en omfattende historisk analyse fra 1986, der estimerede at 70 % af digerne var sløjfet og ødelagt mellem 1884 og 1981.

Undersøgelsen bekræftede en landsdækkende tendens, nemlig at digerne blev hastigt fjernet i takt med udviklingen i landbruget og den nyere tids byudvikling, og hvis denne udvikling fortsatte, ville de fleste diger snart være væk.

Muligheder

Vordingborg Kommune kan dispensere til at et dige gennembrydes for at give vejadgang.

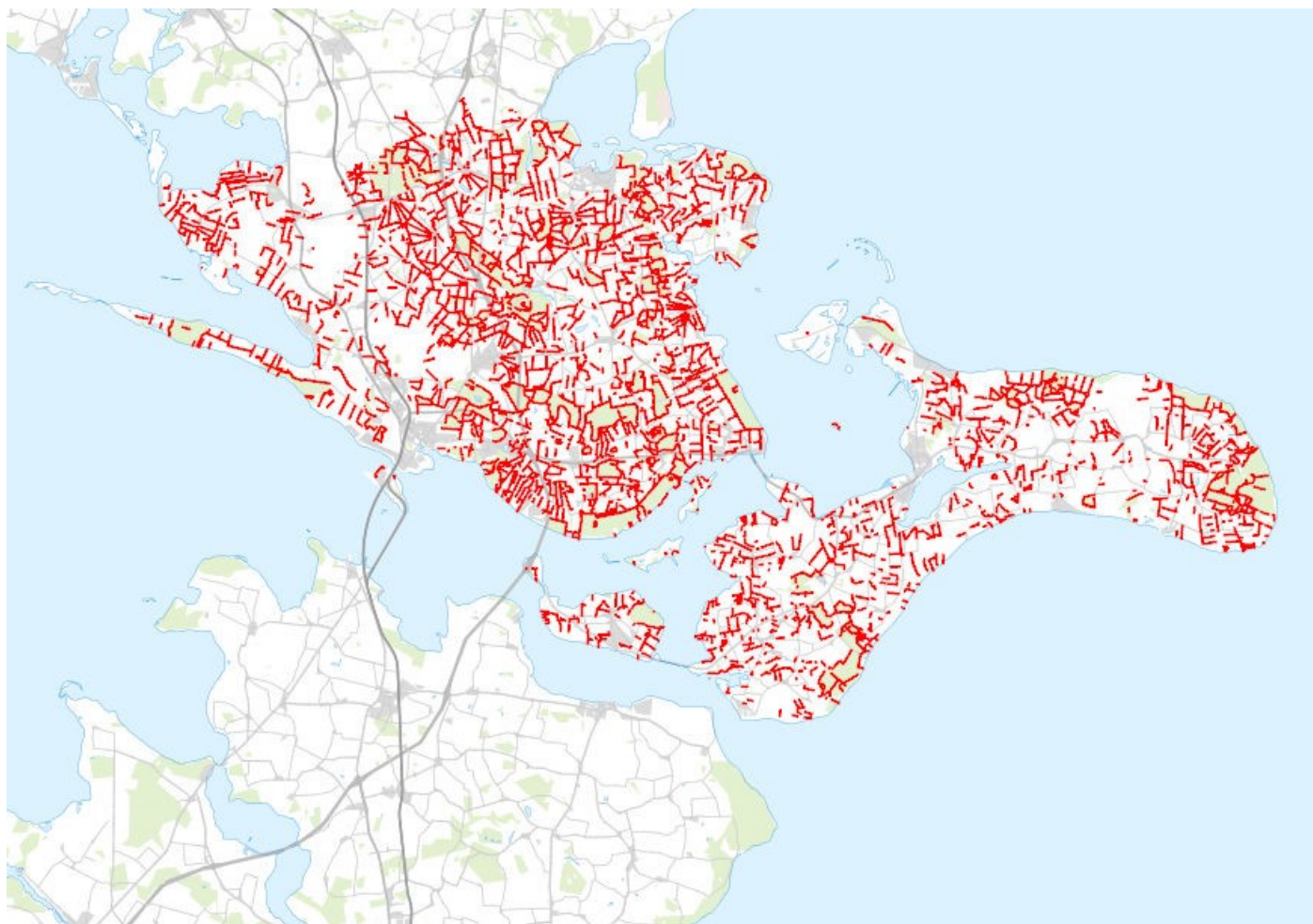
I forbindelse med lokalplanlægning kan digerne inddrages i planlægningen så tidligere tiders historie forbliver synlig. Det har især betydning ved stjerneudstyknings - men også i forhold til ejerlaugs- og herregårdsdiger.

Handling

Slots- og Kulturstyrelsen er i gang med en ny kortlægning af sten- og jorddiger. Den forventes offentliggjort i 3. kvartal 2024.

Mange steder i Vordingborg Kommune findes markskel, som fx viser gamle udstykninger, placering af stier og veje samt dyrkningsarealer. Hvis der ikke er et sten- eller jorddige i skellet er dette ikke beskyttet. Markskellet viser en kulturhistorie, og bør i nogle tilfælde indgå i kulturmiljøbeskrivelserne.

Beskyttede sten- og jorddiger

Kortet viser de fredede områder i Vordingborg Kommune

Kirkeomgivelser

Beskrivelse

Kirkerne har betydning som kulturhistoriske monumenter og som markante kendingsmærker i landskabet. Oftest er der tale om middelalderlige bygninger, der er en karakteristisk del af kulturlandskabet. Det gælder både når de er integreret i landsbyens silhuet, og når de ligger i det åbne landskab.

I 2003 blev der foretaget en registrering af de visuelle værdier, der knytter sig til kirkerne som en del af landsby- og landskabsbilledet. Ved registreringen er fjernvirkning og nærvirkning vurderet for 25 kirker i kommunen. Registreringen omfatter samtlige kirker i kommunen med undtagelse af bykirker uden visuel betydning for det omgivende landskab.

“Fjernvirkningen” betegner den del af landskabet, hvorfra kirken opleves som et markant element, og hvorfra kirken har betydning for det samlede landskabsbillede.

“Nærvirkningen” betegner den del af kirkernes næromgivelser i landsbyen, hvor kirken opleves som et dominerende element.

Status

Kirkeomgivelserne er velbeskrevet og bruges i planlægningen.

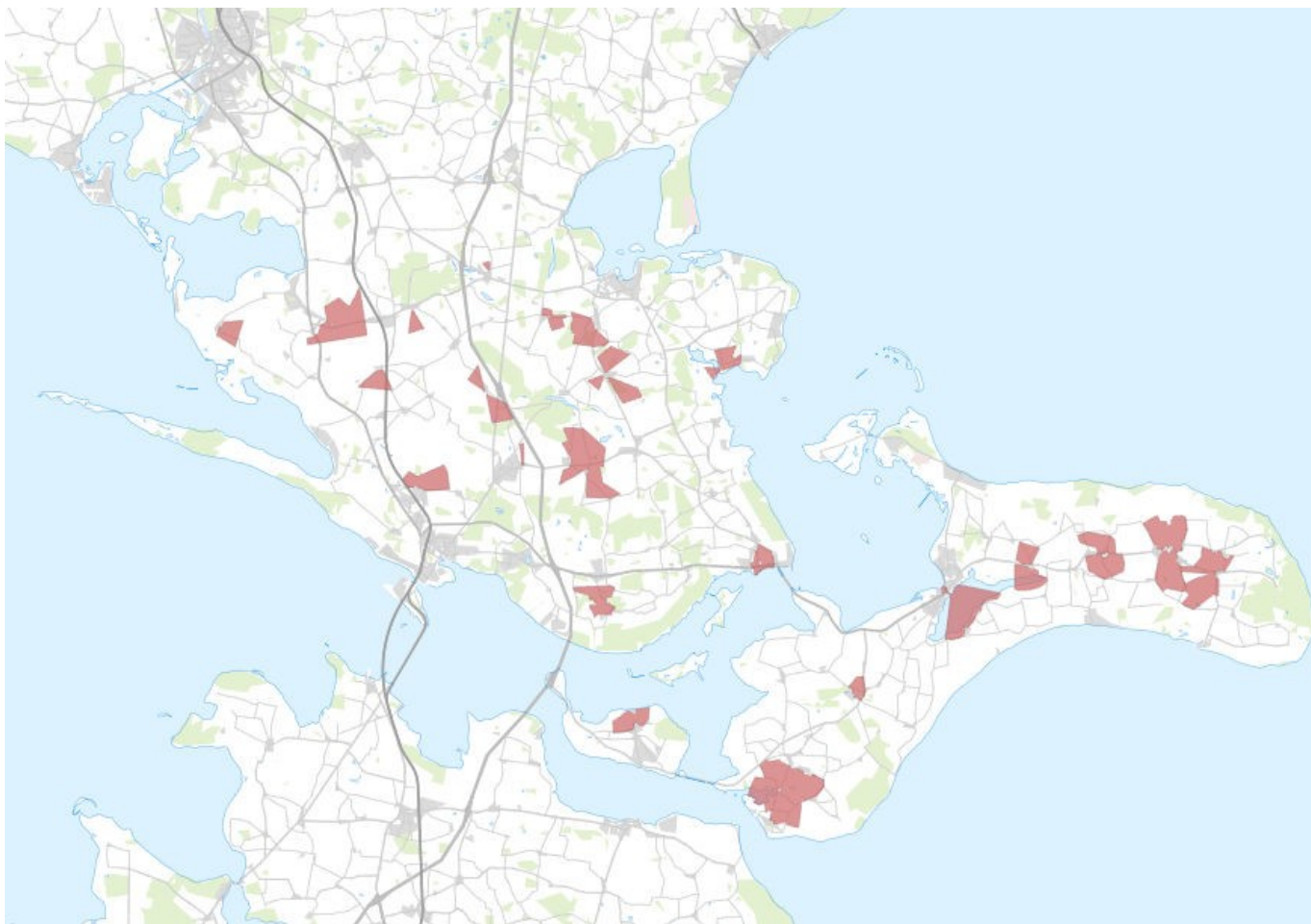
Muligheder

Udpegning og beskrivelse af kirkeomgivelserne er en kommunal opgave. Udpegningerne kan derfor ændres - udbygges eller ophæves - i forbindelse med kommuneplanlægning. En ændring kræver beskrivelse, dokumentation og begrundelse, samt ændring af kortgrundlag og udpegningsdata.

Handling

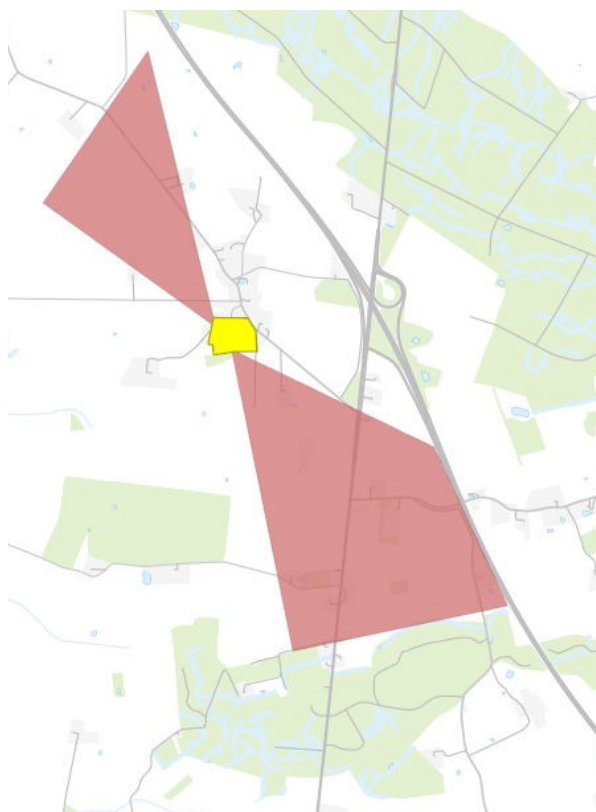
Kirkerne vil mange steder være en del af kulturmiljøet og underbygge dette. Derfor er de også tit vigtige i forhold til bevaringsværdige bygninger, da præstegård, sekundære kirkebygninger, skole og landsbyens ældste bygninger tit ligger omkring eller i nærheden af kirken.

Kirkeomgivelser

Kortet viser de områder, der er omfattet af fjernvirkning i forhold til kirkerne i Vordingborg Kommune.

Et eksempel på de områder, der er omfattet af en kirkes nær- og fjernvirkning. (Udby Kirke på Sjælland)

Provst Exner fredninger

Beskrivelse

I forbindelse med mange kirker er områder i tilknytning til kirken pålagt arealfredning—den såkaldte Provst Exner fredning.

I 1951-52 rejste Provst Exner rundt i hele Danmark og indgik frivillige fredningsaftaler med ejerne af arealer rundt om primært de kirker der ligge uden for købstæderne og de større byer. Disse arealer må ikke benyttes til skæmmende bygninger som salgsboder, iskiosker, skure og andet. Nogen steder må der heller ikke plantes, graves grus eller ændres på stier.

Status

Fredningerne har været gældende i mange år. De har forhindret at der er bygget uhensigtsmæssigt rundt om kirke og kirkegård, og de har bevaret kirkestier, som er en del af landsbyfællesskabernes kulturarv.

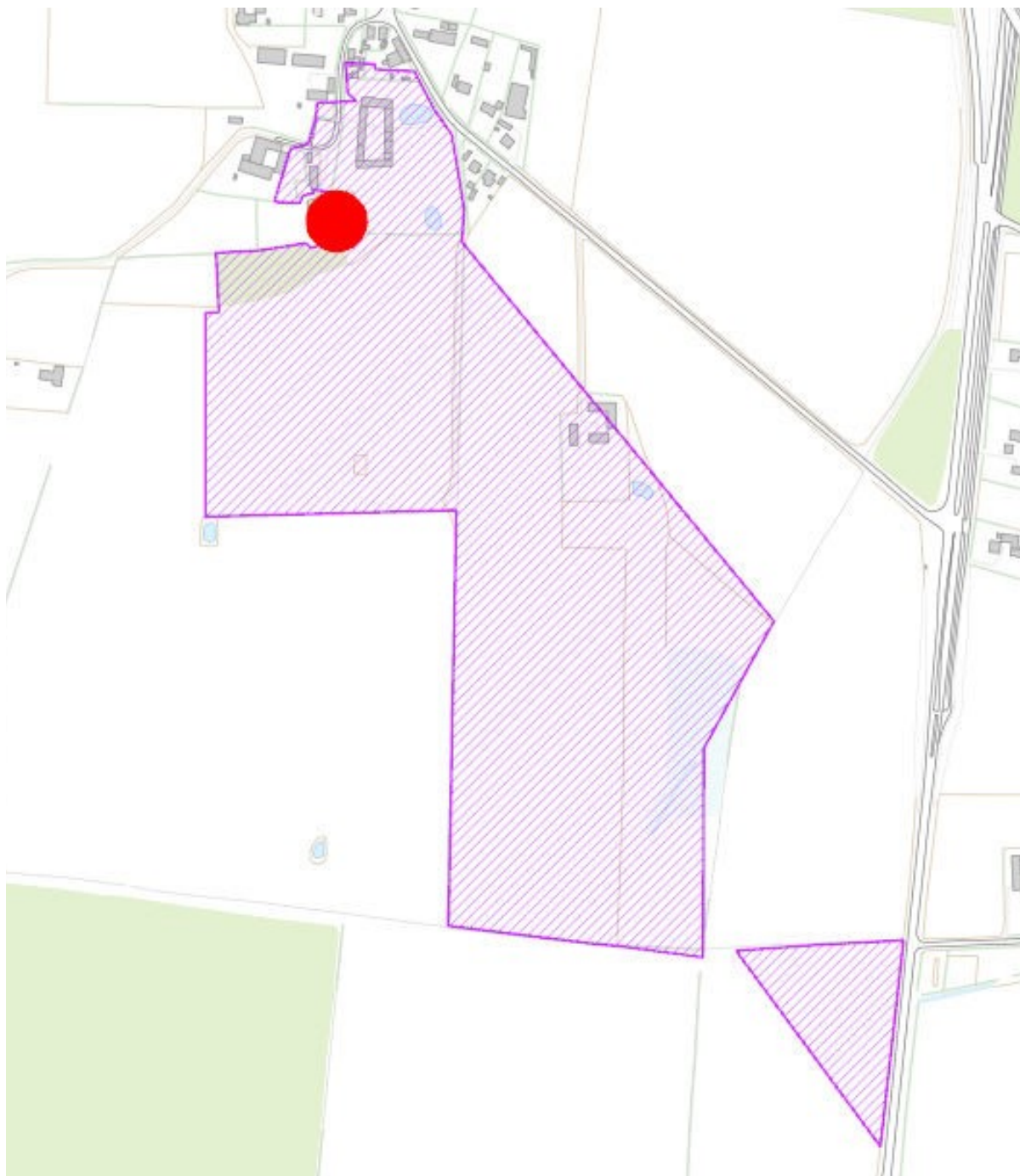
Muligheder

Provst Exner fredningerne opretholdes i vidt omfang. Det er Fredningsnævnet, der er myndighed på fredningerne.

Handling

Ingen.

Provst Exner fredninger

Provst Exner fredning i forhold til Udby Kirke (på Sjælland). Kirkens placering er vist med rødt cirkel. Fredningen har i dette tilfælde også handlet om indkig til kirken fra landevejen til højre i billedet.

Landskabskarakterområder

Beskrivelse

Landskabet i Danmark - og i Vordingborg Kommune - er i store træk et kulturlandskab. Det betyder at landskabet er bearbejdet af mennesker. Bearbejdningen begyndte allerede da de allerførste mennesker slog sig ned i Danmark, men er blevet mere og mere omfattende og synlig gennem tiden. Det er ikke kun de flader der er dyrket som kornmarker, men også skove, der er plantet, og vandets løb gennem landskabet som mennesket har og har haft en stor indflydelse på.

Da landskabet for det meste er et kulturlandskab, indeholder det også en kulturhistorie,, som indgår som et element i planlægningen og i de beslutninger, der tages omkring bebyggelse.

Det redskab, der anvendes i forbindelse med sagsbehandlingen og planlægningen er landskabskarakteranalyserne. Hele Vordingborg Kommune - med undtagelse af Vordingborg by og Nyråd by - indgår i landskabsanalyserne. Der er 23 landskabskarakterområder, der hver i sær er beskrevet både ud fra det oprindelige landskab (umiddelbart efter seneste istid), naturlandskabet og kulturlandskabet. Analyserne indeholder også udpegninger af hvor man skal passe særlig meget på landskabet, og hvor landskabet er robust, samt anbefalinger til planlægningen.

Status

De eksisterende landskabskarakteranalyser er udarbejdet af flere forskellige tidligere kolleger, som ikke har været ansat samtidig. Der er derfor forskelle på hvordan den enkelte har arbejdet med opgaven. Fx dækker analyseområderne byerne Præstø og Stege, men ikke Vordingborg og Nyråd. Nogle analyser indeholder klare anbefalinger og andre gør ikke. Derfor arbejder vi på at få ensrettet analyserne til den kommende kommuneplan.

Muligheder

Landskabskarakteranalyserne er et element i kommuneplanlægningen og det er Vordingborg Kommune der er myndighed på analyserne. Bevaringsværdigt landskab er et af de områder, som staten holder øje med, og som indgår i de statslige udmeldinger.

Handling

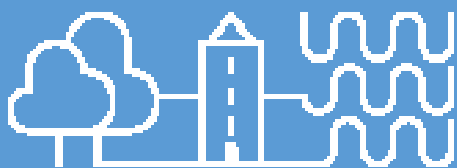
Kommuneplanemnet "bevaringsværdigt landskab" som p.t. bruges i kommuneplanen er landskabsudpegninger fra 1978. De er svære at arbejde med, så der arbejdes på få ensrettet landskabskarakteranalyserne, og få dem indarbejdet i kommuneplanen som erstatning for den forældede udpegning. Da emnet bevaringsværdigt landskab indgår i "Statslige udmeldinger til kommuneplanlægningen" er det et emne som staten holder øje med, og derfor vil nedlægges veto omkring, hvis fx udpegninger udtages uden begrundelse.

Landskabskarakterområder

1. Svinø lavtliggende landbrugsland
2. Det sjællandske landbrugsplateau
3. Tubæk tunneldal
4. Jungshoved landbrugslandskab
5. Højt skovland
6. Mern Å tunneldal
7. Østsjællandsk godslandskab ved Mern
8. Kystlandskab ved Sandvig Kragevig og Nyord
9. Sydsjællandsk mosaiklandskab
10. Bynært godslandskab omkring Vordingborg
11. Bynært landsbylandskab ved Vordingborg
12. Rosenfeldt godslandskab
13. Transportkorridorøer Farø og Masnedø
14. Marienborg godslandskab
15. Det midtsjællandske landbrugslandskab
16. Vestmøns bakkede landbrugslandskab
17. Nordfeld godslandskab
18. Borrelavningen
19. Høje Møn
20. Strandvoldene ved Ulvshale og Nyord
21. Bynært landskab ved Præstø
22. Bogø
23. Kystslette syd for Busemarke

Landskabsområde nr. 23 -
Kystslette syd for Buse-
marke

Vordingborg Kommune

Postboks 200

Østergårdstræde 1A

4772 Langebæk

Tlf. 55 36 36 36